

E-planta 30 år – del 4

”Hon har med stor skicklighet lyckats få en mycket komplex verksamhet att fungera i det dagliga, bli framgångsrik och uthållig.”*

Gunnel Holm tillträdde sin tjänst som verksamhetsledare på Sveplants E-grupp ekonomisk förening den 1 april 1995. Ett omväxlande, roligt och krävande uppdrag som fick en komisk start. Åtminstone är det så Gunnel ser på saken i efterhand.

– Min första dag på jobbet skulle jag hämta en norsk delegation om tre personer vid Oslofärjan i Helsingborgs hamn på morgonen. Norrmännen hade samma behov som vi av att arbeta med härdighet och urval i plantskolesortimentet, och de ville anamma E-plantsystemet. Den här dagen skulle vi ha ett första möte på Scandic hotell i Helsingborg.

Morgonen var kall och dimmig, och Helsingborg en obekant stad för Gunnel. Utan att vilja låta någon förstå att hon inte hittade, letade hon sig fram till hotellet med hjälp av minnesbilden från kartan i telefonkatalogen. När hon till slut parkerade utanför entrén hade gästerna fått en rejäl rundtur.

– ”Dette var greit, dette hadde vi ikke klart alene”, sa en av dem. Jag vet inte vad de tänkte när de åkte tillbaka, returen till färjan tog bara en bråkdel av tiden, säger Gunnel och skrattar högt.

Gunnel, född i en annan del av Skåne, bodde vid den här tiden sedan närmare fem år utanför Lausanne i Schweiz med sin familj. Först i juni 1995 flyttade de tillbaka till Sverige. Fram till dess arbetade Gunnel halvtid och huvudsakligen på distans.

Växande arbetsområde

Det var under 1994 som Sveplants E-grupp ekonomisk förening, kallad E-gruppen, tog beslut om att satsa ytterligare och anställa en verksamhetsledare på heltid.

Verksamheten hade svällt och belastningen på de ideella krafterna i styrelsen och på Sveplants sekreterare Birgitta Nordström var alltför stor.

Utöver den ordinarie verksamheten hade två projekt, sjösatta med stöd av restituerade avgiftsmedel på handelsgödsel, nyligen kommit på plats. Ett handlade om marknadsföring, det andra om uppbyggnad av fröplantager.

Ett samarbete mellan Elitplantstationen, Jordbruksverket och SLU hade också lett till att alla certifierade fruktträd tagits in i E-plantsystemet. Det var ett sätt att skydda Elitplantstationens system med certifierade fruktträd inför EU-inträde och borttagna importrestriktioner. Nu kunde fruktträden marknadsföras under E-plantas varumärke och den höga kvaliteten bevaras. Certifierade fruktträd blev snart de första E-plantorna som gjorde avtryck i svenska trädgårdsbutiker.

Branschkunnande

Kontoret, då som nu i Mäster Gröns fastighet på Knut Påls väg 5 i Helsingborg, hade styrelsen hyrt från 1 april 1995, så där kunde Gunnel flytta in direkt. Uppdraget var att bygga upp ett kansli samt driva och utveckla verksamheten. I Gunnels CV fanns bland annat en hortonomexamen och fem års erfarenhet som försöks- och arbetsledare på Domänverkets skogsplantskola i Ljungbyhed.

– Där var det mest skogsplantor som gran och tall som gällde. Men vi startade också upp en odling av landskapsväxter. I samband med det kom jag för första gången i kontakt med Tomas Lagerström och Svenska Frökällor.

När flytten hem till Sverige närmade sig ville Gunnel tillbaka till trädgårdsbranschen. Via kontakter fick hon tips om den nya tjänsten på E-planta, som hon sökte och fick.

Kontinuerlig utveckling

Nu har Gunnel Holm hunnit med 26 år som verksamhetsledare på E-planta. För att ge en bild av komplexiteten i verksamheten och dess utveckling under hennes tid tar hon fram en tidslinje med ett antal viktiga steg.

Gunnel bland Malus toringo var sargentii FK ESKILSTUNA E vid fröplantagen på Öland och Tomas Lagerström som varit engagerad i E-plantsystemet från start och är fortfarande aktiv som växtutvecklare.

1995

– På våren påbörjades planteringen av en fröplantage i Alnarp. Det var cirka 2,5 hektar som planterades med ett antal olika frökällor, utvalda inom Projekt Svenska Frökällor.

Under 1995 tar E-gruppen även över arrende och skötsel av en fröplantage utanför Bålsta i Uppland. Den har byggts upp av Tomas Lagerström inom ramen för växtutvecklingsprojekt vid SLU Ultuna.

– Tillgång till frö är ju en första förutsättning för produktion av fröförökade E-plantor. Därför var och är det oerhört viktigt att säkra frötillgången. Produktionen kan slå fel vissa år på vissa platser, och efterhand har vi säkrat upp genom att ha samma växt planterad på mer än ett ställe, säger Gunnel.

Koordination av fröinsamling är en av Gunnels tyngre arbetsuppgifter under perioden juli till oktober. God frökvalitet kräver att varje sort plockas vid rätt tidpunkt på varje plats, vilket innebär uppsikt och kontroller. Tomas Lagerström är en viktig samarbetspartner i den här processen. Han ansvarar för såväl skötsel av plantagen i Bålsta som all fröinsamling i Uppsalatrakten.

– Det är enormt viktigt att vi får ut plockare i rätt tid så att vi får in våra fröer. Utan dem blir det inga nya plantor året därpå.

År 1995 kommer också en första marknadsföringssatsning mot privatkonsument igång. Bland annat får alla E-märkta fruktträd hängetiketter med sortinformation och E-logotyp. Tidigare har E-gruppen vänt sig enbart mot professionella växtanvändare i sin marknadsföring.

1997

Avtalen med Norge är i hamn, till gagn för alla parter. De norska plantskolorna har bildat E-plant Norge BA och på våren kan det norska E-plantsystemet lanseras. Avtal har upprättats såväl mellan de båda ländernas Elitplantstationer som mellan deras E-plantsföreningar. E-plantsystemet i sin helhet ser likadant ut i Norge som i Sverige.

– Genom samarbetet med Norge har ett urval av norska E-plantor fått E-status även i Sverige. Växter som är godkända i det norska systemet kan vi ta in direkt utan ny provning. Vi kan välja det växtmaterial vi ser som mest värdefullt och som berikar och kompletterar vårt sortiment. Det har blivit en hel del norska växter genom åren, inte minst barrväxter där de i Norge har jobbat mycket med urval och utprovningar. Ett par exempel är *Microbiota decussata* 'Sibirteppe' E och *Pinus mugo* var. *pumilio* FK SAUHERAD E.

1998

Ytterligare en fröplantage planteras, nu på Torslunda försöksstation utanför Färjestaden på Öland.

2004

E-gruppen får sin första växtförädlarrätt för *Buxus sempervirens* 'Polar' E. Men när buxbomsjukan slår till i Sverige 2010-2011 går E-märkning av buxbom inte längre att motivera och märkningen tas bort.

Trots bakslaget med 'Polar' är det ett viktigt steg att ett målmedvetet arbete med sortskydd av växter kommer på plats. Gunnel berättar att sorter kan skyddas på två sätt. Med varumärkesskydd för ett växtnamn krävs tillstånd för att sälja växten under det namnet. Det är däremot fritt fram att sälja den under annat namn. Växtförädlarrätt ger ett betydligt starkare skydd, motsvarande patent. Det betyder att det krävs avtal med sortägaren för förökning.

– Växtförädlarrätt ger oss möjlighet att agera juridiskt om och när plantskolor i andra länder börjar odla och sälja våra sorter. Vi har till exempel fått stopp på produktion av *Aronia melanocarpa* GLORIE E och *Lonicera caerulea* var. *kamtschatica* ANJA E i Nederländerna tack vare växtförädlarrätt. Den ger dels ett skydd, dels möjlighet att ta in royalty så vi kan finansiera fortsatt växtutveckling.

I dagsläget har E-planta 33 egna, skyddade sorter. I efterhand kan man beklaga att storsäljare som *Spiraea betulifolia* 'Tor' E, *Aronia melanocarpa* 'Hugin' E och *Sorbus ulleungensis* 'Dodong' E aldrig skyddades, säger Gunnel, de skulle gett stora summor tillbaka till E-plantsystemet. Men sortskyddet var inte så inarbetat på 1980-talet när sorterna var nya.

Sorbus ulleungensis 'Dodong' E och *Spiraea betulifolia* 'Tor' E

2006

Sveplants E-grupp ekonomisk förening byter namn till E-planta ekonomisk förening.

– Det var många förväxlingar mellan oss och Sveplant före namnbytet. Det nya namnet är tydligare. Men internt har vi alltid sagt E-gruppen, både före och efter namnbytet.

2008

E-planta inleder arbete för att starta upp nya växtutvecklingsprojekt i samarbete med Henrik Sjöman, SLU Alnarp.

– Ett växtutvecklingsprojekt föregås av en sortimentsanalys. Vi tittar på inom vilka växtgrupper vi behöver mer växtmaterial. I det här fallet kom vi fram till att det var träd med relativt smala kronor som klarar stadsmiljö och marktäckande buskar vi behövde ett mer diversifierat utbud av. Med bidrag från Partnerskap Alnarp och Partnerskap Movium kunde vi starta upp två projekt, Framtidens träd och Låga buskar och marktäckare, berättar Gunnel.

Det är också under 2008 som Movium tar initiativ till certifiering av besiktningsmän för utemiljö. En kurs med inriktning Växt&Mark ingår i utbildningen till besiktningsman. Motsvarande kurs har arrangerats tidigare av andra aktörer, bland annat under 90-talet, men nu har det varit ett långt uppehåll. I Moviums regi ges kursen första gången 2008 på Hvilan Utbildning i Åkarp. E-planta tar en aktiv roll i genomförandet av kursen. Gunnel kommer sedan att administrera kurserna på uppdrag av Movium. Fram till idag har det blivit 12 omgångar av kursen på olika platser i landet.

Beum-kurs på Ultuna 2020,

2010

E-märkta träd börjar chipmärkas i plantskolorna. Detta för att i varje enskilt fall kunna kontrollera, och därmed garantera, att användarna får rätt kloner.

Idén med chipmärkning kommer från Raste Svensson, Björkhaga Plantskola, som vid tiden är ordförande i E-gruppen. På Björkhaga använder de motsvarande system för märkning av Resista®-almar.

– Det är inte alltid det går att se på ett träd att det är av en viss klon, till exempel är det svårt att skilja kloner av lind åt när träden är avlövnade. Men blir det fel någonstans kan det få förödande konsekvenser. Det är inte kul att tio år efter plantering av en allé upptäcka stora skillnader i växtsätt.

Märkningen innebär att man i plantskolorna sätter in chip i E-trädens stammar en meter över markytan. En utomstående konsult, landskapsingenjör Peter Sandberg, har uppdraget att vara ansvarig för att märkningen sker på ett korrekt sätt. Varje chip har en sifferkod som ger information om bland annat art, sort och i vilken plantskola trädet växer. Koden kan avläsas med scanner som beställs från E-plantas kansli. Målsättningen vid starten var att alla salufärdiga E-träd ska kunna identifieras med hjälp av chip. Ett mål som nås 2016. Därefter behöver bara nyproduktion märkas.

2011

E-planta, Elitplantstationen och SLU startar upp projekt Kvalitetssäkring av frukt- och bärväxter. Inledningsvis är Birgitta Svensson, SLU, projektansvarig, senare tar Elisabet Martinsson, Elitplantstationen, över projektledningen.

Inom projektet görs en gedigen sortimentsanalys där 39 fruktexperter är engagerade. Var och en värderar de sorter som vederbörande har erfarenhet av. Parallellt med sortimentsgenomgången utvecklar man inom projektet en modell för utvärdering av nya sorter av frukt och bär. Den omfattar insamling, testodling, dokumentation, utvärdering och information. Modellen används därefter inför lansering av nya sorter av frukt och bär.

2011 bildas även en projektgrupp för att arbeta fram ett upplägg för en gemensam marknadsföringssatsning för svenska plantskolor och plantskoleorganisationer på Elmia Garden. Gunnel är E-plantas representant i gruppen fram till 2019 då Malin Strand tar över uppgiften. Erika Wallin, Wakire AB, har anlitats som projektledare från starten.

– Detta har blivit väldigt bra och roligt. Varje företag har sin egen monter runt ett gemensamt café. Det är en uppskattad träffpunkt för både utställare och besökare. 2011 var första året, sedan har vi haft samma grundupplägg varje år, förutom att vi fanns på Elmia Park istället för Elmia Garden 2019. Hösten 2020 skulle vi haft 10-årskalas, men då var det ju pandemi och mässan blev inställd.

Elmia Park 2019

2014

Efter att ha arbetat ensam på kansliet i 19 år får Gunnel en medarbetare. Det är Lottie Nilsson som anställs som projektledare, med ansvar för bland annat marknadsföring mot privatkonsument samt växtutvecklingsprojekt som drivs i samarbete med SLU Alnarp.

2015

E-planta satsar vidare på marknadsföring mot privatkonsument genom introduktion av marknadsföringskonceptet Min egen Trädgård.

Min egen
Trädgård®

2016

E-planta, representerat av ordförande Roger Joleby, är en aktiv part i grundandet av Branschråd växter. Övriga parter vid starten är Blomsterlandet/S-Invest och Elitplantstationen. Berit Haggren, A&B Haggren AB, anlitas för uppstartsarbete och för att driva verksamheten. I Branschråd växter samarbetar svensk plantskole- och prydnadsväxtproduktion med svensk detaljhandel inom trädgårdsområdet. Uppgiften är att lyfta och utveckla trädgårdsbranschen i Sverige och att lösa gemensamma problem.

Elitplantstationens styrelse tar 2016 beslut om uppdaterad logotyp för E-planta. Den lanseras inför vårsäsongen 2017. I ett pressmeddelande skriver Elitplantstationen om bakgrunden till lanseringen:

”De svenskodlade E-plantorna gör sedan länge succé i offentliga planteringar. Nu finns ett brett sortiment av vackra, friska och härdiga E-plantor även i vanliga trädgårdsbutiker. För att tydliggöra vad det hela handlar om har E-logotypen försetts med en förklaring: Elitplantor för svenskt klimat.”

2017

Lottie Nilsson väljer att avsluta sin tjänst på E-planta. Malin Strand efterträder henne och tar över de ansvarsområden som Lottie haft.

Sortimentet av E-märkta bärsorter utökas kraftigt. Detta sedan en grupp experter utvärderat ett omfattande sortiment av nya och gamla bärväxter på Balsgård i Skåne, Rånna i Västergötland och Öjebyn i Norrbotten. Arbetet har genomförts inom projektet Kvalitetssäkring av frukt- och bärväxter samt Framtidens sorter av frukt och bär. De sorter som i projektet bedömts vara mest odlingsvärda får E-status, efter sjukdomstestning på Elitplantstationen.

Fröplantagen på Torslunda försöksstation på Öland läggs ner.

2019

Alla E-plantor får märkas med Från Sverige under förutsättning att de är producerade av medlemsföretag som är certifierade enligt IP Sigill.

2020

Ny fröplantage planeras på Tönnersjö Plantskola. Plantering ska inledas våren 2021.

Sortimentet av E-plantor omfattar cirka 160 olika sorter och frökällor av träd och buskar samt drygt 90 sorter av frukt och bär. E-planta ekonomisk förening har 21 medlemsplantskolor.

Tillträdesår för ordföranden i Sveplants E-grupp ek. för./E-planta ek. för.

1990 – Bernt Åhslund, Hallandsåsens Plantskola

1992 – Nils Andersen, Splendor Plant

2002 – Raste (Bo-Göran) Svensson, Björkhaga Plantskola

2010 – Henrik Andersson, Hallbergs Plantskola

2014 – Roger Joleby, Joleplantor

2020 – Jörgen Warpman, Stångby Plantskola

* Ur motiveringen när Gunnel Holm 2018 tilldelades Kungliga Patriotiska Sällskapets trädgårdsmedalj för sina insatser som verksamhetsledare på E-planta.